בעזהשי"ת

וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום (יח א).

במדרש רבה (מח א) פתח האהל, פתח טוב פתחת לעוברים ושבים. וצריך ביאור.

ויש לומר בהקדם מש"כ **הנועם מגדים** (פ' אמור) לפרש מאמר חז"ל (מגילה לב.) **משה תיקן לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח ומועד במועדו**, וצריך ביאור מש"כ 'בענינו של יום', ופירוש, דהנה בדרישות דברי תורה ברבים צריך זריזות ואימוץ גדול להשמר שלא יבא לידי גדלות ח"ו, ואחר כל החיזוק וזירוז, כשאנו לעצמינו לא הוי עולה הדבר בידינו לומר דברי תורה בברירות בלי סיג גדלות, לולא שקדמנו משה רבינו אבי כל חוזה ורבן של כל ישראל, ודרוש ולימד לישראל בקדושה וענוה רבה, היא שעמדה לנו אשר גם אנחנו בהתחזקנו לומר בקדושה וענוה, יעלה בידינו.

והנה **הרי"ף ז"ל** (על עין יעקב) בחידושי אגדה כתב בהיא (שבת פח:) דהנעלבין ואינם עולבין וכו', עליהן הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, מה שדימוהו אותו לשמש, משום שהשמש הוא גם הוא זכה לעמוד באורו הגדול על ידי ענוה שהיתה בו, ששתק לקטרוג הלבנה שטען 'אי אפשר לשתי מלכים שישתמשו בכתר אחד', והנה השמש נקרא 'יום' כמאמר הכתוב (בראשית א ה) ויקרא אלקים לאור יום, וכן איתא (יומא כ:) האי חירגא דיומא, פירש"י יומא שמש, וזהו כוונת המאמר **משה תיקן להם לישראל**, רוצה לומר שמשה רבינו ע"ה התקין והכשיר את עם בני ישראל שיהי' ביכולתן להיות שואלין ודרשין בגדר ענוה, וזהו, **בענינו של יום**', במדתו וגדר ענוה כשמש שהוא אור היום, על יד שהוריד אור הענוה לעולם הזה, אזי תיקן להם לישראל שגם הם יהיו יכולין לדרוש כן בענינו של הום הגדר הענוה הלכות הפסח. עכדה"ק.

ובזה אפשר לפרש הכתוב, **וירא אליו הוי"ה וגו'**, ששם הוי"ה רומז לבחינת ענוה, לומר שנתגלה לאברהם בזכות ענותנותו, וזהו, **והוא ישב פתח האהל כחם היום**', כונתו להיותו בבחינת 'היום' הוא השמש, דהיינו בבחינת הענוה, (שוב ראיתי שכעין זה פי' בעצי חיים בפרשתן).

ובזה יובן דברי המדרש, **פתח טוב פתחת לעוברים ושבים**, כדאיתא בגמרא (סוטה ה:), א"ר יהושע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה, שבשעה שבית המקדש קיים, אדם מקריב עולה שכר עולה בידו, מנחה שכר מנחה בידו, אבל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, שנאמר (תהלים נא, יט) זבחי אלהים רוח נשברה, נמצא שעל ידי מידת הענוה יכול אדם לבוא לידי תשובה, לזה אמר המדרש כאן, **פתח טוב פתחת לעוברים ושבים**, שזכותו של אברהם ומדת הענוה שלו מגין על כל הבא לשוב להי' ולאחוז במדתו, שיוכל לפתוח פתח תשובה.

❖ ❖ ❖

ויש לומר בדרך אחר, וגם לפרש הגמרא הנ"ל, **משה תיקן לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום**, הלכות פסח בפסח ומועד במועדו.

דהנה **בקדושת יום טוב** (פ' תולדות) מביא, כי ידוע (רמ"ז פנחס רלא.) דתיבת 'יום' היא תוכו כברו, שמלואו של יום גם כן יום, 'י' מלואו **ו"ד** עולה י', 'ו' מלואו **ו'**, 'מ' מלואו **מ'**, הרי יום. ומפרש בזה הכתוב, **מכרה 'כיום'**, היינו כמו תיבת 'יום' שהוא תוכו כברו, ויהי' גמר ומקני המכירה בלב, ואז אוכל לקנותה אף אם היא דבר שלא בא לעולם, עיי"ש, וזה שאמר לו אחר כך **השבעה לי 'כיום'**. (ועי"ע בקדושת יו"ט פ' חיי על הפסוק הקרה נא לפני היום).

וזהו פירוש מאמרם ז"ל, **משה תיקן לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של 'יום'**, היינו שהדורש לרבים יתקן עצמו תחילה, שלא ידבר בפיו ולבו בל עמו, וכדאיתא בגמרא (בבא בברא טו:) א"ר יוחנן מאי דכתיב (רות א א) ויהי בימי שפוט השופטים, דור ששופט את שופטיו, אומר לו טול קיסם מבין עיניך, אומר לו טול קורה מבין עיניך, וזהו רמז שמשה לימד את הדורש, בעינינו של 'יום', שיהי' תוכו כברו.

ובזה יש לפרש מקראי קודש, **וירא אליו ה'**, באיזה זכות נגלה אליו ה', **והוא ישב פתח האהל כחם** 'היום', שאברהם הי' תוכו כברו שלם ותמים בעבודתו.

ואפשר לפרש בזה המדרש (רבה כב יג), **כיון שיצא קין פגע בו אדם הראשון, אמר לו מה נעשה בדינך, אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי, מיד פתח אדם הראשון ואמר** (תהלים צב) **מזמור שיר ליום השבת וגו'**. שקין אמר לאברהם 'שנתפשרתי', ומשמע שלא נתכפר לו לגמרי, וידוע דברי **הרמב"ם** (הל' תשובה פ"ב) **שתשובה מועיל באופן שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם**, והיינו שיהי' תוכו כברו, לזה פתח אדם ואמר לקין, **מזמור שיר 'ליום' השבת**, שצריך שיהי' התשובה בבחינת יום, תוכו כברו, ועוד ידוע כי אפילו עם הארץ איכות שבת עליו ולא ישקר (כמבואר במשנה דמאי ד א), ולפי זה יש לומר כי **'שבת'** רומזת למדת האמת, כי התשובה צריך שיהי' באמת בלב שלם ואז יתקבל התשובה בשלימות, ויתכפר לו החטא לגמרי.

❖ ❖ ❖

ובא הכתוב השלישי, לפרש עוד הדיוקים בפרשתן, וגם לפרש משארז"ל, **משה תיקן לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של 'יום'**, בהקדם מש"כ **בייטב פנים** (מאמר שוב אשיב אות ד'), על מה שהקשה בספר **כתנות אור למהר"ם אש** זצ"ל (פרשת האזינו), האיך מועיל תשובה, הא כיון דאידחי, וקיי"ל נראה ונדחה אינו חוזר ונראה, וכתב הייטב פנים, דקושיא מעיקרא ליתא, כי קיימא לן (זבחים יב ע"א) כל שבאותו יום ואותו מעת לעת לא הוה דיחוי, וידוע (סנהדרין צז ע"א) דיומו של הקב"ה אלף שנה, אם כן לכך מהני תשובה, כי אע"פ שעושה תשובה אחר זמן רב, מ"מ לגבי יומו של הקב"ה הוה ליה באותו יום, ולא הוה דיחוי כלל. ומפרש בזה (תהלים צ ג) תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם, כי האיך מועיל תשובה הא נראה ונדחה אינו חוזר ונראה, לזה אמר, כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבר, כיון שיומו של הקב"ה אלף שנים, הוה ליה ביומו, ולא הוי דיחוי. עיי"ש דבה"ק באריכות.

וזהו ביאור, **משה תיקן לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של 'יום'**, שלכן מהני תשובה לישראל, משום דיומו של הקב"ה אלף שנים, וכל שביומו לא הוי דיחוי.

ועל פי זה יבוא על נכון הכתוב, **'וירא' אליו ה'** וגו' **פתח האה"ל כחם 'היום'**, כי בזה יכול האדם להיות נראה אחר שעבר עבירות ושב, כי 'היום' של הקב"ה הוא אלף שנים, וזהו מרמזת תיבת **האה"ל** ראשי תיבות, **הושענא למענך אלקינו הושענא**, כי התשובה מועלת משום שהולכין אחר יומו של הקב"ה.

❖ ❖ ❖

ועם שלש אלה יתכן להמליץ הכתוב (הושע ו ב) **יחיינו מיומים, ביום השלישי יקמנו ונחיה לפניו**. ופירושו, **יחיינו מיומים**, כי על ידי הני תרי בחינות האמירות על 'יום' נוכל לקיים ולחיות בתשובה, **וביום השלישי יקמנו ונחיה 'לפניו'**, מרמז כי ע"י שהולכין אחר יומו של הקב"ה בזה אנו חיים וקיימים.

ועל שלשה דברים העולם עומד, יש לרמז עוד, מה שהבאנו בפרשת נח, שדרשו בגמרא (שבת קיז:) **מדכתיב שלשה פעמים 'היום'** (שמות טז, כה) **ויאמר משה אכלוהו 'היום' כי שבת 'היום' לה' 'היום לא תמצאהו בשדה, שצריכין לאכול ג' סעודות בשבת**, עיי"ש. כי מבואר בספה"ק כי שבת הוא שורש התשובה, **שבת** אותיות **תש"ב**, ועוד אמרו **שב"ת** ר"ת **שבת בו תשוב**, לזה מרמז הפסוק ג' פעמים 'יום', כי על ידי ג' בחינות על 'יום', יכול האדם לשוב אל ה' באמת, וי"ל כי לכן הסעודה השלישית נקראת 'רעווא דרעווין', כי מרמז על שהולכין בתר יומו של הקב"ה לכן הוא עת רצון מאוד מאוד.